

תאריך עדכון: 8.6.22

שם מחלקה: ביה"ס ללימודי יסוד ביהדות

שם ומספר קורס: אנושות במשבר: בראשית א-י"א

01-808-95

שם הקורס באנגלית:

Humanity in Crisis: Genesis 1-11

שם המרצה: ד"ר שרה שורץ

סוג הקורס: (שיעור מתוקשב)

שנת לימודים: תשפ"ב סמסטר: קיץ היקף שעות: 2 ש"ש (4 ש"ס)

אתר הקורס באינטרנט: moodle

א. מטרת הקורס ותוצרי למידה (מטרות על / מטרות ספציפיות):

מטרת קורס זה היא להכיר לעומק את הסיפורים המכוננים של ראשית האנושות תוך בחינת משמעותם הרעיונית. ננתח את תוכן הסיפורים ועיצובם האמנותי, ואת חלקם נבחן ביחס לטקסטים מקבילים מהמזרח הקדום הקרוב. ניתוח הסיפורים יעשה בעיקר על ידי שימוש בכלי המחקר של הגישה הספרותית למקרא, אך ניעזר גם בפרשנות המסורתית ובתחומים נוספים התורמים להארת הטקסט והבהרתו.

תוצרי למידה

1. התלמיד יכיר את מבנהו הכללי של ספר בראשית ומגמתו
2. התלמיד יכיר לעומק את המבנה הספרותי של חטיבת סיפורי הראשית ומשמעותו מבחינת היחס בין אוניברסליזם ולאומיות ובין דחייה לבחירה.
3. התלמיד ידע את פרטי סיפורי הראשית ויבין את המסרים הרעיוניים העולים מהם ואת התפיסות התיאולוגיות המשתקפות מתוכם.
4. התלמיד יתוודע לשיטת הקריאה הספרותית של המקרא ולשימוש בממצאים מהמזרח הקדום להבנת המסר של סיפורי הראשית במקרא.

ב. תוכן הקורס:

בקורס זה נלמד וננתח את סיפורי הראשית בפרקים א-יא בספר בראשית, ונדון במוטיבים העיקריים ובתמות המרכזיות העולים מהם בנוגע לשאלות תיאולוגיות, חברתיות ומוסריות הרלבנטיות עד היום: תפקידו של האדם בעולם, התביעה המוסרית ממנו, מחויבויותיו החברתיות, זיקתו לאלוקים, יכולתו לתקן את חטאיו, ועוד.

מהלך השיעורים:

הקורס מקוון ויועלה כולו לאתר ה Moodle. בכל שבוע תועלה יחידת לימוד הכוללת כמה שיעורים ו/או מאמרים לקריאה. לצד השיעורים והמאמרים תוצגנה שאלות שיסייעו לכם להבנתם. במהלך השיעורים אתייחס למאמרים שונים מרשימת הקריאה הנלווית, ולקראת המבחן אבהיר אלו מהם יכללו במבחן המסכם (עד ארבעה מאמרים מקסימום). במהלך הסמסטר יועלו חמש מטלות. חובה להגיש שתיים מהן והן שוקלות 20% מציון הקורס (כל מטלה = 10%).

******הערה חשובה: הקורס ניתן בסמסטר אחד אך הוא בהיקף של קורס שנתי (2 ש"ש). לכן הוא עמוס יחסית ודורש קריאה רבה ומעקב שבועי אחרי החומרים. יש להיערך לכך ולפעול בהתאם.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת
1	מבוא לספר בראשית: מבנה ותמות מרכזיות	רשות G.A. Rendsburg, The Redaction of Genesis, Winona Lake 1986, 7-25.
2	סיפור הבריאה הראשון	חובה י' זקוביץ, "בריאה והיסטוריה במקרא", בתוך: ל' מזור (עורכת), בריאת העולם במדע, במיתוס, באמונה; יום עיון בחוג למקרא, האוניברסיטה העברית בירושלים, י"א באייר תש"ן, ירושלים תש"ן, 70-60. רשות F.H. Polak, "Poetic Style and Parallelism in the Creation Account (Gen. 1.1- 2.3)", in: H.G. Reventlow and Y. Hoffman (eds.), Creation in Jewish and Christian Tradition (JSOTSup. 319), Sheffield 2002, 2- 31.
3	סיפור הבריאה השני והיחס בינו לסיפור הראשון	חובה א' אלטר, אמנות הסיפור במקרא, 167-161. P.T. Reis, "Genesis as Rashomon: The Creation as Told by God and by Man", Bible Review 17 (2001), 26- 33. רשות י"ד סולוביצקי, איש האמונה 2, ירושלים תשל"א, 50-13.
4	השוואת סיפור הבריאה המקראי לסיפורי בריאה במזרח הקדום	חובה סיפור הבריאה הבבלי, "אנומה אליש", בתוך: ש' שפרה וי' קליין, בימים הרחוקים ההם, עמ' 7-54. י' קליין, "המקרא והספרות המסופוטמית", בתוך: ספרות המקרא: מבואות ומחקרים, ב, ירושלים 2011, עמ' 523-539. מ"ד קאסוטו, פירוש על ספר בראשית, ירושלים 1970, עמ' 30-31. רשות

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת
		מ"ד קאסוטו, "שירת העלילה בישראל", מחקרים במקרא ובמזרח הקדום א, ירושלים תשל"ב, 62-90. מ' וינפלד, "שבת ומקדש והמלכת ה': לבעיית בית היוצר של בראשית א, א-ב, ג", בית מקרא כב (תשלז), 188-193. מ' וינפלד, "האל הבורא בבראשית א ובנבואות ישעיהו השני", תרביץ לז (תשכח), 105-132.
5	סיפור גן עדן	חובה י' גרוסמן, "עוד על המבנה הספרותי של סיפור גן עדן", בית מקרא נו (תשע"א), 5-39. רשות י' אמית, "אוטופיזם מקראי", הגות במקרא, ה, תל אביב 1988, 57-52 J.T. Walsh, "Genesis 2:4b-3:24: A Synchronic Approach" JBL 96 (1977), 161-177.
6	סיפור קין והבל	חובה F.E. Greenspahn, When Brothers Dwell Together: The Preeminence of Younger Siblings in the Hebrew Bible, NY 1994, 91-92; 132-133. רשות י' זימרן, סיפורי מאבקי אחים במקרא: סוגה, מבנה ומשמעות, עבודת דוקטור, אוניברסיטת בר-אילן תשע"ג, עמ' 86-124. J.N. Lohr, "So YHWH Established a Sign for Cain": Rethinking Genesis 4,15", ZAW 121,1 (2009), 101-103. R.W.L. Moberly, "The Mark of Cain — Revealed at Last?", Harvard Theological Review 100,1 (2007), 11-28. E. Van Wolde, "The Story of Cain and: A Narrative Study", JSOT 52 (1991), 25-41.
7	סיפור המבול	חובה סיפור המבול הבבלי "אתרחסיס", בתוך: ש' שפרה וי' קליין, בימים הרחוקים ההם, עמ' 88-130. לוח 11 בעלילות גילגמש, בתוך: ש' שפרה וי' קליין, בימים הרחוקים ההם, עמ' 275-288. רשות G.J. Wenham, "The Coherence of the Flood Narrative", VT 28 (1978) pp. 336-348 D.J. Clines, "The Theology of the Flood Narrative", On the Way to the Postmodern II, Sheffield 1998, 508-523. J. Klein, "A New Look at the Theological Background of the Mesopotamian and Biblical Flood Stories", in: G. Frame et al. (eds.), A Common Cultural Heritage, Bethesda 2011, 151-176.
8	שכרותו של נח וקללת חם	רשות

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה נדרשת
		<p>י' אבישור, "שכרותו של נח ומעשי בניו" עולם התנ"ך: בראשית, עמ' 69-68</p> <p>F.W. Bassett, "Noah's Nakedness and the Curse of Canaan: A Case of Incest", VT 21 (1971), 232- 237.</p> <p>H.A.K Kruger, "Creation-Uncreation Reflection of Reversal Motifs in Genesis 9:18-24", Proceedings of the World Congress of Jewish Studies 12(1997), 129*-140.*</p>
9	מגדל בבל	<p>חובה</p> <p>י' אליצור, "לפשוטה של פרשת דור הפלגה", בתוך: ב"צ לוריא (עורך), ספר פרופ' חמ"י גבריהו (ב) ירושלים תשנ"א, 1-3.</p> <p>או:</p> <p>י' קליין, "התהוות הלשונות בעולם והתפתחותן : ההשקפה השומרית וההשקפה המקראית", תהלה למשה (תשנ"ז), 77-92.</p> <p>רשות</p> <p>J.P. Fokkelman, Narrative Art in Genesis, Assen - Amsredam 1975, 20-22</p> <p>R.K. Gnuse, "The Tale of Babel: Parable of Divine Judgement of Human Cultural Diversfication?", Biblische Zeitschrift 54,2 (2010), 229-244.</p> <p>D.P. Melvin, "Divine Mediation and the Rise of Civilization in Mesopotamian Literature and in Genesis 1–11", The Journal of Hebrew Scriptures 10 (2010), 15 pp.</p>

ג. דרישות קדם: אין

ד. חובות / דרישות / מטלות:

הגשת שתי מטלות ועמידה במבחן המסכם.

ה. מרכיבי הציון הסופי:

שתי מטלות: 20%

בחינה: 80%. הבחינה היא רב ברירתית (אמריקאי).

החומר הנדרש לבחינה הוא השיעורים המועלים באתר וארבעה מאמרים מתוך מאמרי החובה.

ו. ביבליוגרפיה:

רשימת קריאת החובה מפורטת בתכנית ההוראה לעיל. להלן פרשנויות ומונוגרפיות לספר בראשית בהם ניעזר במהלך הקורס:
" גרוסמן, בראשית: סיפורן של התחלות, ראשון לציון תשע"ז
ספר בראשית, מקראות גדולות הכתר (בעריכת מ' כהן), רמת-גן תשנ"ב
ש' גלנדר, ספר בראשית, א-ב, רעננה תש"ע
י"מ עמנואלי, ספר בראשית – הסברים והארות, תל אביב תשל"ח.
מ"ד קאסוטו, ספר בראשית ומבנהו (תירגם מאיטלקית מ"ע הרטום), ירושלים תש"ן.
הנ"ל, פירוש על ספר בראשית⁴ (מאדם עד נח; מנח עד אברהם), ירושלים תשכ"ה.
י' קיל, בראשית (פרשיות בראשית – לך לך), דעת מקרא, ירושלים תשנ"ז.

R. Alter, *Genesis: Translation and Commentary*, New York 1996.

B. Jacob, *The First Book of The Bible: Genesis* (tr. E. J. Jacob and W. Jacob), New York 1974.

G. W. Coats, *Genesis* (FOTL), Michigan 1983.

H. Gunkel, *Genesis – Translate and Interpreted* (tr. M.E. Biddle), Georgia 1997.

V. P. Hamilton, *The Book of Genesis, Chapters 18-50*, Michigan 1995.

J.P. Fokkelman, *Narrative Art in Genesis: Specimens of Stylistic and Structural Analysis*², Sheffield 1991.

N. Sarna, *Genesis* (JPS) Philadelphia, New York and Jerusalem 1989.

J. Skinner, *Genesis* (ICC) Edinburgh 1930².

E. A. Speiser, *Genesis* (AB), New York 1962.

G. Von Rad, *Genesis* (OTL) (tr. J.H. Marks), London 1963.

C. Westermann, *Genesis 1-11* (tr. J. J. Scullion), Minneapolis 1985.

G. J. Wenham, *Genesis 16-50* (WBC), Waco, TX 1994.

K.A. Mathews, *Genesis 11:27-50:26* (NAC), Nashville 2005.

חומר מחייב למבחנים

החומר הנדרש לבחינה הוא השיעורים המועלים באתר וארבעה מאמרים מתוך מאמרי החובה.